

3. НОВОВЕКОВНА КОНЦЕПЦИЈА О ЉУДСКИМ ПРАВИМА – УТИЦАЈ РАЦИОНАЛИСТИЧКИХ ПРИРОДНОПРАВНИХ СХВАТАЊА НА ПОЈАВУ И РАЗВИТАК ЉУДСКИХ ПРАВА И СЛОБОДА

Оно што је у средњем веку започело племство, то је у новом веку успешно наставило грађанство као предводник покрета за општељудску еманципацију. Грађанство је пронашло снагу и инспирацију за своју водећу улогу у рационалистичкој филозофији и доктрини са којом је повело трећи сталеж у борбу против владајућих феудалних односа и институција. Рационализам је начео и разорио свемоћ апсолутистичке владавине (и монарха) тиме што је указао на границе свачије власти па и самовоље. То ограничење власти или границу моћи политичких владара рационалистички филозофи (пре свих Џ.С. Мил) виде у постојању и гарантовању неприкосновених људских права и слобода. Тако Мил сматра да је суштина слободе у томе да тежимо сопственој добробити и једино због чега се према појединцу може праведно применити сила је – спречити га да чини неправду другима. Тако је под окриљем ове рационалистичке доктрине поново оживела идеја природних права која и у грађанској (буржоаској) варијанти треба да чине основу и моралну оријентацију (садржину) позитивних права. Иако идеја (и школа) природног права има своје античке узорке и корене у софистима и Аристотеловом учењу о једнакости, она је пре свега европско откриће. Док се раније сматрало да је њен творац Холањћанин Гроције (Grotius), сада се узима да је то енглески филозоф Хобс мада су поред њих ову теорију заступали и Лок, Русо и други великани рационалистичке филозофије. Суштина овог учења, ове школе, је да постоји један природноправни поредак, природно право које је независно од државног права и стоји изнад државе и њеног права. То природно право се састоји из вечитих и непроменљивих права која произилазе из саме природе људи и друштва и која нису нигде формулисана, него су саставни део природе човека и друштва. Та права људи имају и стичу самим рођењем, као таква она су неотуђива и нико им их не може одузети. Циљ државе коју људи стварају је да штити та права а циљ позитивног права је да се прилагођава том природном праву. То је зато што позитивно право као дело људског разума није савршен поредак који задовољава човекове моралне потребе. То позитивно право треба довести у везу са идеалом правде, једнакости и другим вредностима које треба да поштује сваки правни поредак и у њима налази инспирацију да би уживао епитет исправног права. Тако је Лок сматрао да се човек рађа